

A coronación d'os Reis d'Aragón (II)

Os autos ta ra coronación d'os monarcas aragoneses empezaban con o nimbío d'un clamamiento á totas as fuerzas bibas de toz os estatos e señorías que pertenexeban á ra Corona d'Aragón, asinas como á nobles e dinatarios de países estranchers, combidando-lis á achuntar-sen en Zaragoza á ra zerimonia e os suyos festellos, acudindo igualmén ta ra capital d'o reino chens de tota probenenzia. Abitualmén (anque no sempre estió asinas) se trigaba como día señalato ta l'auto un domingo. A brispa s'arroclaban totas istas delegazions en a puerta d'o palazio reyal, l'Alxafería, montatos en caballos e ricamén bestitos, á sobén con catafilas que feban sonar trompetas e atabals. En ixé inte, lis s'ubren as puertas d'o palazio e pasan ta drento ta estar adugatos debán d'o rei, con qui chentarán ixé maitín.

De tardada, totas as catafilas marchan dende l'Alxafería en una gran cabalgata, plegando dica ra muralla d'a zitudá y esnabesando ros bicos de San Pablo, o mercato e Santa María dica plegar ta ra Seo. En tota ra suya nabesata s'han colocatas luminarias en as finestras d'as casas, s'ha escoscató e perfumato ro suelo e s'alufra o suyo paso d'alcuerno con un astrito orden protocolario: primero os fillos d'os caballers, portiando as espadas d'os que tamién en ixa zerimonia serán armatos caballers; dimpués os portiadors d'as espadas d'os nobles de totas as nazionalidaz. Dimpués d'ellos, un rico ombre u noble aragonés portia ra espada d'o rei, siguito d'unas carretas que leban unos enormes belons que prezeden á o propio rei, á cualó paso as chens gritan "*¡Aragón, Aragón!*". Zarran a cabalgata os señors que ban á estar armatos caballers.

En plegar ta ra Seo, toz ban drentando en orden en o templo e se meten á beilar as suyas armas en que os suyos criatos e acompañans han tornato á salir-ne e se trancan as puertas. Si o rei se troma masiau canso, e atendendo á ra larga chornata que l'aspera o día siguién, puede estar escusato d'ixa bichilla e dormir en a capiella d'a catedral.

En que amanexe, o arzebispo e toz os eclesiasticos que han d'asistir-le en a zerimonia drentan en a Seo, siguitos de toz os cargos e dinidaz d'o reino, entre los que tienen preferenzia en cuanto á ra suya ubicación o Chustizia Mayor d'o Reino, tres churatos d'a zitudá de Zaragoza e cuatro deputatos d'as Cortes d'Aragón (uno por cadaguno d'os cuatro brazos que las farchan: clero, nobles, caballers e representans d'as zitudaz e comunidaz d'aldeyas). A suya interbenzión ye d'amenister si, antimás, a zerimonia de coronación s'aprobeita ta que o rei

chure os fueros d'o reino. O Chustizia ye qui toma iste churamento d'o rei, sostentendo o misal sobre lo que o monarca planta ra suya man ta dito churamento. Iste auto d'a chura, manimenos, gosaba fer-se en otros momentos, abitualmén aprobeitando a primer sesión de Cortes combocata por cada nuevo rei.

Igualmén, s'acotrazian sitials preferens ta ra reina (que gosaba estar coronata días dimpués en atra zerimonia) e os infans u fillos d'os reis. Entre ellos, o infán ereu (que dende 1351 rezibirá o tetulo de duque de Chirona e dende 1411 o de Prenzipe de Chirona, á emitación d'os d'Anglaterra a Castiella) tamién podeba churar y estar churato como primochenito ereu, seguntes o costumbre d'o reino, anque tenese que bolber á fer-lo ro día que, estando rei, gose exerzer a churisdición que como nuevo sobirano li corresponde. De no fer-lo, correrba o risque de no beyer legálmén reconoxita ra suya autoridá por as fuerzas bibas d'o reino, feito iste cuasi insolito en os estatos d'ixa epoca.

Dimpués d'a nuei de beila d'armas, o zerimonial en a Seo s'inizia con o clamamiento que l'arzebispo fa á bozes á o rei ta que drente á bestir-se con as suyas ropas zerimonials en a sacristía. En bestir-lo, o arzebispo, bispo e otros eclesiasticos salen en prozesión d'a sacristía. Dezaga d'ellos, unos infans u nobles leban as insinias reyals que abrán de fer-sen serbir en a zerimonia.

Perén con o canto e rezo prebio e posterior de diferens orazions ta cada fase d'o zerimonial, s'empezipia por calzar-le á o rei as suyas espuelas, e se bendizen a corona e as suyas armas (espada, lanza, escudo e arneses). Dimpués, o rei ye armato caballero mientras mantiene as mans chuntas en señal d'oración; contino, dimpués de zinchar-se el mesmo a espada, l'agafará con a suya man e la bandiará tres begatas en o aire: una ta desafiar os enemigos d'a relichión de Cristo, atra ta socorrer á os desemparatos e atra ta mantener a chustizia. Contino, besa o pomo d'a espada, á modo de cruz, e la deposita sobre l'altar mayor como ofrenda á Dios.

Dimpués ye acompañato dica o suyo solio por os nobles e s'ofizia ra misa por parti de l'arzebispo. Dimpués d'o canto d'as litanías e a leutura d'a Epistola, o rei s'amana á l'altar ta l'auto de coronación.

En él o arzebispo fa barias preguntas á os presens, empezipiando por ista: "*Sapez busatros si li pertenexe o reino por lechitima suzesión?*" Á ella e á

cadaguna d'istas preguntas toz contestan afirmatibamén con a esprisión "*Deo grazias*". Dimpués, o arzebispo bendize á o rei, qui se troba repuntato, e prozede á l'untamiento, isto ye, á aplicar-li l'olio santo, en dizindo: "*Te unto como rei d'iste pueblo en o nombre d'o Padre e d'o Fillo e de l'Esprito Santo*".

Contino, o rei reculle a corona que ye denzima l'altar e la se coloca el mesmo. En o zerimonial aragonés s'ensiste en a importancia de que no l'aduye denguno, ni l'arzebispo, ni l'infán, ni garra persona. Dimpués, o rei toma de l'altar mayor as insinias reyal: o zetro, -símbolo d'a chustizia, a bertú e a berdá- que agafa con a man dreita e o pomo, u bola d'o mundo coronata por una cruz – representazón d'os reinos d'os que ye señor e que debe esfender e gobernar con reutitú. D'astí irá á posar-se en o suyo solio, dende do con ixas insinias e manteniendo a suya espada entre as garras, oyirá a leutura d'os Ebanchelios a cuala conclusión ufrirá doze diners d'oro en omenache á os doze apostols.

En rematar a zerimonia con a bendición, tot ro clero metropolitano s'amana á o rei e, chunto con tota ra catafila e prezeditos por dos solches que portian as insinias reyal, sale d'a Seo. En que ye difuera, monta en un caballo blanco cualo romal soxetan dos dinatarios palafreners e, baxo un palio sustenito por os churatos e chunters d'a ziudá, con a corona mesa, con o zetro e pomo en as mans, marcha á trabiés d'a ziudá enta l'Alxafería con toz os armatos caballers ixé día e con os miembros d'as delegazions d'os estatos d'a suya corona en un recorrito pleno de mosica, bítors, esibizions, chuegos e afalagos de tota mena. Pare-se cuenta que á ra ziudá han plegato zientos u mils de curiosos, mercaders, mosaicaires, barfulaires, dobinaires, piculiners, autors, magos trobadors, adomadors d'animals... O ambién, o colorito e a esgarramurzia yeran espeutaculars ixos días en as alegres carreras de Zaragoza.

En plegar ta l'Alxafería, o rei drenta en os suyos posientos ta mudar a suya ropa de zerimonial por atra másalconforme ta zelebrar a lifara ofizial. Ísta se fa en o patio zentral d'o palazio, cualo zielo se cubre de raso ta l'ocasión con unas grans lonas de color amariello e royo, reproduzindo un señal reyal d'Aragón chigán. Istos mesmos colors tamién son los de l'alcabia de randas d'oro e carmesí que se situgan en a parti dezaga de do se mete, en posición zentrata, o sitial do mincha o rei. O rei mincha e bebe en ixé puesto prenzipal, solo, lixeramén puyato sobre o ran d'o resto d'os lifarers, e asistito por os prenzipals nobles d'o reino que exerzeban os ofizios d'a casa reyal: mayordomo, copero, botellero, camarlengo, bentalle, ezt.

En a lifara se rezitan poemas, se toca e se canta, se representan chiquetas piezas alegoricas d'as bertuz d'o rei e d'a suya casa e, por dos u tres días se fa gala de tot l'esplendor posible en a corte d'Aragón. Entremistanto, difuera, se reparte minchar e bebita á qui lo deseje (s'ha plegato á fablar de dica 2.000 personas minchando en a lifara reyal) e se zelebran as chustas e torneyos que feban de Zaragoza una plaza tan renombrata entre os caballers europeyos angluziosos de perpetugar-sen á trabiés d'as suyas chestas d'armas.

Tamién se corren toros, s'organizan danzas en diferens entablatos por tota ra ziadá, se fan chuegos d'abelidá á piet e á caballo en os arredols de l'Alxafería u en o Campo d'o Toro, en l'autual plaza de toros. Mesmo dibersions flubials, como a baralla de naranchas organizata en o Ebro en 1286, con a enchaquia d'a coronación d'Alifonso III.

Tot ixo, á la finitiba, á mayor gloria e prestichio d'uno d'os más poderosos sobiranos d'a Europa meyebal –o Rei d'Aragón-, d'a suya casa, d'os suyos estatos, d'o suyo Reino d'Aragón –capeza e orichen d'a suya dinastía- e d'a suya capital, Zaragoza, á os güellos d'os suyos subditos e á os d'as cortes estrancheras.

Miguel Martínez Tomey
Fundación Gaspar Torrente